

dílo nám neznámé astrologické autority – 8 *Dánsko*: v orig. Dacia (= Sedmihradsko), která však vzhledem k své zeměpisné poloze nezapadá do kontextu, a proto čteme Dania – 11 *ukazuje jejich nestálost*: jejich nestálost je podobná proměnlivosti měsíčních fází a v ní (podle astrologické představy) má svůj zdroj – 12 *Saldanů*: mluví obyvatelé města Saldy a jeho okolí v severní Africe – 30 *velké konjunkce*: mluví konjunkce (promítnutí do přibližně stejného místa na obloze) více než dvou planet

SALICETTOVA RANNÁ LÉKAŘSTVÍ

Ze spisů italského lékaře Guilielma Salicettiho († asi 1276) čerpalo české lékařství v 15. století hlavní poučení o anatomii a chirurgii. Zčeštění jeho spisu *Cyrugia* (v českém překladu *Ranná lékařství*) v první polovině 15. století zařadilo do tehdejší medicínské literatury, složené valnou většinou z kompilačních a překládaných spisů, první soustavné dílo o anatomii a chirurgii lidského těla. Toto pozoruhodné dílo, jehož český překlad vznikl nepochybně v souvislosti s pokračujícím pronikáním češtiny do naukové literatury, přinášelo mnoho správnějších anatomických poznatků, než jaké byly tradovány v starších českých spisech. Na rozdíl od starších lékařských zvyklostí snažil se Salicetti sblížit lékařství s chirurgií tím, že lékařům doporučoval užívat v nutných případech nože (chirurgické zákroky prováděli v té době především lazebníci, jejichž povolání bylo považováno za „nepočestné“).

Jak svědčí dochovaný rukopis, bylo Salicettiho dílo šířeno v řemeslných opisech spolu s překladem Rhazesova Ranného lékařství, které je doplňovalo. Ze Salicettiho díla vybíráme vedle úryvku z předmluvy ukázky z třetí knihy „O napaření hodném zlámaného neb vyvinulého (tj. vykloubeného) údu každého“ a z čtvrté knihy „O způsobě všech úduv, kostí, žil, cev i žilen těla člověčího, kteréžto mají býti známy na řezání a prořezání úduv, aby se zlá příhoda nestala“.

(Z PŘEDMLUVY)

Kapitola o oznámení umění ranného lékařství
a o napomínání potřebných a užitečných k dílům přistojících i nemocných.

- Ranného lékařství umění jestliž umění, jenž učí obyčejí a způsobě dělánie při těle, žíle a kosti člověčí rukama. Aniž věř, kto by pravil, že by dělánie zvláštie bylo umění ranného lékařství, poněvadž to umění jest jedno z těch umění, kterážto nemají bytu jedno na duši o věci uléčené a určené a neporušitedlné, ale dělánie zvláštie na určené věci visí, neb pocházie z neurčené a neuléčené a z porušitedlné věci. A tak dělánie zvláštie neb stranovnie není umění ranného lékařství, jenž jest jedno umění zdržené pod uměním lékařským. Než pocházief dobře dělánie stranovnie z umění ranného lékařství, jenž jest jedno umění pravé, jakožto pocházie zvláštnie věc od obecné, neb jinak by nebyl poznán obyčej dělánie skrze rozum, leč by dělánie zvláštie pocházelo od obecního dělánie, kteréžto jest na duši dobyté skrze umění. A tak zevno jest a pravda jest, že někdo móż

- mieti toto umenie, by pak nikdy nedelal v tom, avšak potvrzeno má byti v tom umeni s jinými, kteréžto pocházejí od dělání zvláště na zvláštní věci. A protož mnozí jsou dělníci v tomto umeni na zemi bez příčiny, né brž náhodou dělajíce, jakožto lidé neuměli, a kteřížto nenaučili jsou se tomu dielu od umělých, ale od neumělých, kteřížto na způsobách a tvárnostech a příčinách neduhův a nemocí nikdy sú sebe nezkušovali, aniž kromě věci čitelné, porušitedlné, zvláštie mohú co poznati neb vážiti. A tak skonávají život svojoj v marnosti pro neumenie o počátciech potrebných k tomuto umeni. Pravdať jest, což říkáme, že ten lepší jest z lékařův, kterýžto umie lépe pripraviti neb stáhnúti obecné k zvláštniemu kteréžto měny. Avšak nenásleduje z toho, by umenie pocházelo z zvláštnieho dělání, kakž koli zkušením a obyčejem potvrzenie prijímá každé umenie dělajíce.
- 25 A pak dělajícím podlé tohoto umenie neb řemesla tyto věci jsou potřebné: Prvát jest, že ranný lékař má se dáti ovšem nemocnému na zpytovanie slozenie a přirozenie údu uraženého a příčiny všie nemoci, jinak šlě tiemto umením a nedosiehněť lékař ranný skrze své dielo konce chvalného. Druhěť má ten lékař povoliti žádostem nemocného, z nichžto nepocházie škoda na jeho diele. Třetie máť lékař lahodnými slovy a utěšenými nemocného léčiti, těšiti a posilovati a jemu v každé příhodě zdravie sľibovati, by pak pozúfal nad jeho zdravím. Neb z takové věci neb řeči dobude duše nemocného způsobu dobré a ušlechtilé, jížto přirozenie bývá posilněno pro ty nemoci a posileno, takže z samého přirozenie vyjde dielo, kteréžto jest silnějšie nežli dielo lékařovo s jeho nádobami i léky.

Nadpis: *o oznámení umenie ranného lékařství* o výkladu, o vymezení pojmu umeni chirurgického (de diffinitione cyrugie); *o napominaní* o návodech; *k dielóm přistojícím* pro ty, kdo pomáhají při provádění chirurgických zákroků (operatoribus assistantibus) – 2 *dělání při těle* chirurgických zákroků na těle; *při žile* na svalu (in nervo); *kto by pravil* kdyby někdo říkal – 3 *dělání zvláštie vlastní*, konkrétní chirurgické zákroky (operatio particularis et propria) – 4 *nemají bytu jedno na duši* neexistují jinde než v duši, tj. v světě pomyslném (jde o vědy teoretické) – 4-5 *o věci uléčené a určené a neporušitedlné* (týkají se) věci vyléčených a určitých a neporušitelných, tj. konečného, určitého a neměnného při stanovení obecných teoretických zásad – 5 *na určené věci visí* souvisí s určitým konkrétním případem (tj. je disciplínou praktickou) – 6 *pocházie z neurčené a neuléčené a z porušitedlné věci*: tj. řeší jednotlivé předem neurčené případy onemocnění; *zvláštie neb stranovnie vlastní* neboli speciální, tj. konkrétní (particularis) – 8 *zdržené pod uměním lékařským* zahrnuté v lékařství; *pocházief dobře* je založeno správně – 10 *obyčej dělání způsob práce*, tj. chirurgická praxe (modus operandi) – 11 *od obecního dělání*: tj. z chirurgické teorie (ex universalí operatione) – 12 *na duši dobyté skrze umenie* v duši (v duchu) získané věděním – 13 *by pak nikdy nedelal v tom* i kdyby se tím nikdy nezabýval, tj. neprováděl chirurgickou praxi – 14 *zvláště na zvláštní věci* prakticky na konkrétním případě – 15 *dělníci* pracovníci, tj. praktičtí chirurgové (operatores); *né brž* ba dokonce – 18 *sú sebe nezkušovali* necvičili se – 19 *čitelné smysly* poznatelné, zřejmé; *vážiti* určovati (determinare) – 20 *pro neumenie o počátciech* pro

neznalost základních poznatků (propter ignorantiam de principiis) – 22 *připraviti* neb *stáhnúti* přizpůsobiti nebo zúžiti, tj. aplikovati (adaptare vel contrahere); *kte-réžlo měny* v kterékoli obměně – 23 *umění* vědění teoretické (scientia); *by* pocházelo že by vycházelo, že vychází; *kakž koli* ačkoli, třebaže – 24 *zkušením a obyčejem* zkušeností a zvykem; *potvrzenie přijímá* utvrzuje se, stává se jistějším; *umění dělajice* umění (vědění) chirurgické

26 *ranný lékař* chirurg (cyrugicus); *má se dáti ovšem nemocnému na zpytování* má se plně věnovat u nemocného zkoumání, vyšetřování – 27 *přirození* přirozeného způsobu uspořádání (complexionis); *uraženého zraněného*; *šillé* je šálen, klamán – 29n. *druhé... třetí* za druhé, za třetí – 31-32 *by pak pozújal nad jeho zdravím* i kdyby neměl naději v jeho uzdravení – 33 *zpuosoby* nálady, rozpoložení (dispositionem); *přirození* přirozenost (natura) – 35 *s nádobami* s nástroji

(CHIRURGIE ŽEBER)

O zlomení žebr neb jich nahnutí a obyčejí uléčení toho

Žebr jest dvanást, jichžto sedm jest celých a dokonalých a mohúť zlá-mány býti na mnohých místech, ale pět jich jest nedokonalých, a tyť ne-mohú zlomeny býti, jedno na jednom místě bliz od chřbetnice, neb s místa nepostupují, ale úraz ač trpie, však se nezlámají, a s druhé strany, bliz
5 k žaludku, konají se na měkkém místě, a protož ani pohnutie, ani úrazu trpie, a protož ani se zlomují, ani nakřivují. A proto ona žebra slovú doko-nalá, neb činie puol kola dokonalého neb celé kolo s kostmi prsními, v něž se vtěle ty a v nichž se tvrdie. A pak druhá slovú nedokonalá, neb od
10 výstie svého od chřbetnice nečinie ani puol kola, ani celého kola s kostmi jinými, ani s kostmi prsními, neb diele polúkolé.

A protož slušiet znamenati, udá-li se komu žebra zlámati na jednom místě neb na dvú, a to zvies dotčením, neb jakž se dotkneš místa uraže-ného, uslyšíš zvuk neb loskot a k tomu překazu ten má v oddýchaní. Pakli v pomáčení zvuku ižádného neuslyšíš, a nemocný nesnadné jmá oddýchanie
15 a trpí bolest náramnú na místě, znamenief jest nahnutie neb vehnutie žebra do vnitřnosti.

Usiluj pozdvihnúti diel sehnutý; a jest-li diel zlámaný, toho pozdvihni, ať se s druhým dielem srovná a s ním se sehne. Neb když by dielové neb zlomci žebra pozdviženého spojili se neb sněli po stlačení s zlomky neb
20 diely žebra stlačeného, tehdy by diel, kterýž byl pozdvižen a stišťen od ruky tvé, pozdvihl by mocí svú dielu stlačeného od úrazu, a tak by bylo plné napravenie žebra zlomeného. A ty by velmi spomáhal přirození v té věci, když by v tu dobu kázal nemocnému náramně kašlati. Pakli by tiem obyčejem kost stlačená neb sražená nebyla pozdvižena a tady nebylo na-
25 pravenie, aneb kdyby žebro bylo zdáveno, a ne zlomeno, a bolest trvala,

kaž nemocnému silně kašlati a na miesto zdávené neb zlomené posad velikú baňku bez sekánie, a tať svú mocí pozdvihne a stanef se napravenie tvú snažností.

30 A pak sejma baňku položiž flastr takový: Vezmi múky křeničie neb bobu neb prachu mlynnieho, masticis, draganti, gumi arabici dva loty, mumie, rudy vlaské, každého 4 loty, a směš ty věci spolu s žlútky vaječnými. A podlé miesta uraženého klad mast sbraňující před nežitem neb otokem, a toť jest ruožený olej s rudú vlaskú a s miezkú netřesku; a nepřikládaj octa, neb nenie úžitečen v té mieře. A uvěž miesto pevně rúškami
35 s chomáči kúdelnými, omočenými v té směsici a přiloženými na miesto bolné; a tiem vázáním nehýbaj za tři dni.

A ihned po uvázání púštěj z žily jatrné neb slezenni, jenž jest mezi prstem malým a prstenním; a to buď z ruky strany neuražené. Aneb púštěj jemu baňkami na boce protivném boku uraženému. Glisteruj jeho na vsáký
40 den neb čépkóv ať pořívá; a ať na každý den má stolicu neb dvě. A to vázanie čiň ústavně až do utvrzenie. A kaž nemocnému léhati vznak neb na břiše.

A když se žebro utvrdí na miestě, tehdy maž to miesto takovou mastí: Vezmi pryskyřice 6 lotóv, vosku čistého 2 loty, bdeli, opoponacis, každého
45 lot, thuris, kadidla, každého 2 loty, sanguinis draconis, mumie, každého lot, oleje 16 lotóv. Než bdelium a opoponacem vlož do oleje za puol dne, potom přistav k uohni s pryskyřicí a s voskem, a když se to dobře rozpustí, proced to dobře a prach jiných věcí jmenovaných, když teplo ještě jest, v procezenie vlož. A tiem na každý den miesta potieraj, neb to připravuje
50 miesto k hýbaní, odjímá tvrdost, tiší bolest a posiluje spojenie kosti.

Pokrm a nápoj s počátku i potom dávaj nemocnému jako sme v přední kapitole pověděli, neb rány jsú sobě podobné.

Nadpis: *o nahnutí o vychýlení, o ohnutí (de inclinatione); uléčenie vyléčení – 1 celých a dokonalých v celku a úplných, tj. pravých (completae) – 2 nedokonalých neúplných, tj. nepravých a volných – 3 jedno jen, pouze; bliz od chřbetnice blízko páteře; s miesta nepostupují nevychylují se – 4 se nezlámají: odchylný překlad; v orig. sic franguntur (a tak se zlomí) – 5 konají se končí – 6n. ani trpie atd. ani netrpí atd. – 7 činie puol kola dokonalého vytvářejí půlkruh; s kostmi prsními s hrudní kostí (cum ossibus pectoris) – 8 se vtěle... a se tvrdie spojí se a upevňují se (inferuntur vel firmantur) – 9 od výštie od místa, kde vycházejí – 10 diele polúkolé část půlkruhu (partem semicircli)*

11 *slušiel znamenati* máš mítí na paměti, věděti – 12 *uraženého* poraněného – 13 *loskot* šelest; *překazu* obtíž – 14 *v pomáčení* při ohmatávání, při dotyku (ex tactu) – 15 *nahnutie neb vehnutie žebra do vnitřnosti* vychýlení neboli ohnutí žebra dovnitř (plicationis costae in interiora seu inclinationis)

19 *když by... se sněli* když by se spojili (si inferuntur vel figurentur) – 20 *stiš-těn* stlačen – 21 *mocí* silou – 22 *plně napravenie* úplně napravení (restauratio); *by spomáhal* pomáhal bys – 24 *tady* tím, tak – 25 *zdáveno* pohmožděno (depressa) –

27 *baňku*: nádobu užívanou k vysávaniu krvi zŕedeným vzduchem bez otvorení žily (ventosam); *bez sekánie*: tj. bez naseknutí žily (sine incisione)

29 *flastr* náplast, obklad (emplastrum); *múky kŕeničie* moučku z cizrny (Cicer), rastliny podobné hrachu (sarine cicerule) – 30 *mlynnieho* mlynskeho; *masticis, draganti, gumi arabici* (lat. gen.): mastixu, tj. pryskyřice stromů pistáciových; *tragantu* (Tragacantha), tj. ztvrdlého slizu z kmene a větvi kozince (Astragalus); *arabské gummy*, tj. klovatiny stromu akácie senegalské (Acacia senegal); *dva loty*: asi 32 g – 31 *mumie*: tj. balzámu užívaného k mumifikaci mrtvých těl; *rudý vlaské*: červené hlinky (Bolis armena, Terra sigilata), užívané též k výrobě malířských barev (boli armeni) – 32 *podlé miesta uraženého* kolem poraněného místa – 33 *ruožený růžový*; *s miezkú* se šťávou – 34 *uvěž* obvaž (pevně); *rúškami s chomáči kúdelnými*: plátěných roušek se užívalo jako obvazů, koudele místo vaty – 36 *za tři dni* po tři dny

37 *z žily jatrné neb slezenní*: z žily mezi malíčkem a prsteníkem (Vena salvatella n. salutis), která podle tehdejších představ, přejatých už ze starověku, souvisela s játry a se slezinou (de epatica vel splenetica) – 38 *neuražené*: tj. opačné než je zranění – 39 *glisteruj jeho dávej mu klystýry*; *na všaký den* každodenně – 40 *čěpkův ať požívá* ať bere čípky (suppositorium) – 41 *ústavně nepřetržitě, neustále*; *do utvrzenie* do ztvrdnutí, do zpevnění (ad firmationem); *vznak* naznak

43 *se utvrdí na miestě* pevně sroste (facta maturatione) – 44 *bdeli* (z *bdelii*, lat. gen., podobně dále): klejopryskyřice bdelium ze stromu myrhovníku afrického (Commiphora africana), jíž se užívalo též jako kadidla; *opoponacis*: klejopryskyřice opoponax z některých druhů myrhovníku nebo moračiny (Opoponax) – 45 *thuris*: kadidla (Thus), tj. klejopryskyřice z některých druhů kadidlovníku; *sanguinis draconis*: východoindické dračí krve (Resina draconis), tj. pryskyřice z popínavé rostliny Calamus draco – 49 *v procezenie* do procezeného roztoku; *připravuje... k hýbaní* umožňuje, dává pohyblivost – 50 *spojenie kosti* srůst kosti (in conglutinationem) – 51 *v přední* v předcházející

(O SLOŽENÍ RUKY)

A pak pěti ručné úd od prstův až do zápěstíe máť v sobě osm kostí. A jich čtyři sú zjednány u vrchu dvú kostí předloktie a druhé čtyři sú spojeny s kostmi čtyřmi hřebene; a jsú spolu svázány. A tytoť kosti pěstné nemají mozku v sobě pro jich tvrdost a hustost podstaty jich, ale kosti
5 předloktie majíť mozk pro příčinu pravenú o kosti pažné. A kakž koli v svrchní a menší kosti předloktie nenie znamenitý mozk, jakož jest v spodní a větší, však jest v ní jakás ředkost neb pichavost, v němžto mokrost bývá nalezena jakožto mozk, a tak drží miesto mozku.

Po kostech pěsti zjednány sú kosti chřbetnie neb nicí pěstné, a těch
10 kostí jest čtvero. A jsúť svázány s kostmi pěsti pro blízkost a spojenyť jsú z druhé strany s kostmi čtyř prstův ruky, ale ne s kostí palce. Neb kost prvá palce veliká spojená jest s kostí svrchní předloktie na přehbi zápěstí, a to proto, aby lépe a silnějie se hýbala, a také aby palec ten slušnějie se čtyřmi ostatními prsty se spojil.

15 V každém prstu ruky jsúť tři kosti, kteréžto vazadly jsú spojeny, a nad

- ty kosti i vazby zjednány sú žilny, ktoréžto prichádzajú od šeste sudy žilin chrbetnice šijné... loktem i paží hýbajú. A z tých žilin koncov vychádzajú struny, jimižto prstové se hýbajú, údové dolejši, z nichžto jedna jest velická prostřed paže, takže její jeden díel jest v straně domácí, totiž v ruku, a druhý díel na straně divoké, totiž z ruky. A z tých žilin struny se dělé hýbajícíe paží i rukú na rozličné strany. A druhá žilna jestiž znamenitá, jenž se chýlí na stranu divokú, totiž z ruky; a jestiž ztažena přes paží i předloktie, od niežto rozličné struny pocházejí hýbajícíe prsty v ruku i z ruky.
- 25 Pak po těchto žilinách neb cévách zjednány jsú žily zevné i skryté, jichžto jedna dělí se od žily podpažnie aneb od žily, jenž jest pod paží, zevuje se, když jde přes plece paží po straně levé paže a přicházie k straně svrchní lokte. A slóveť ta žila hlavnie, neb jest z žily, jeježto jeden díel jde do mozku a jej s údy jeho napájie, a ten díel údu paže krmí, a pro tu
- 30 přibuznost nazvána jest žila hlavnie. Od té pažné žily pocházie jiná zřejmá, kterážto jde přes strany paže, a po zevnitřnie strany rukú, a slóveť povraz ruky neb paže, neb se zatočila tiem obyčejem, protož tak jest nazvána. Od žily spodnie podpažné přicházie jiná žila, a tať jde k kosti dolejši předloktie ruky a dělí se mezi prst prstenný a nejmenší; a tať jest nazvána spasenka
- 35 neb plicnice neb slezenice. A pak s pažné žily hlavnie a od pažné dolejšie rodí a ukazuje se jedna žila, jenž jest na přehbi paže uprostřed. A slóveť brunátná neb černá neb obecná neb mateřina na lidech churavých. A tať posluhuje stranám vyšším i nižším obecně, a protož tak jest nazvána. Pod těmito všemi žilami jsúť cévky, tak že pod každú žilú celú, zevnú neb tajnú,
- 40 jest cévka spojená s ní, zevná neb tajná. A z těchto cév neb složení žilami a cévkami a masa a z některých díelův žilin čitedlných k jeho složení činí se kuože spodnie těch údův, jižto sú kosti oděny, a pro diely žilin čitedlných k složení jeho činí se kuože svrchnie zevnitřnie čitedlná. A skrze zřejmé žily údové zevní tudiež bývají krmeni.

1 *pěsti ručné úd* ruka (anatom.) – 2 *jich čtyři* čtyři z nich, tj. čtyři z osmi kůstek zápěstních; *súť zjednány u vrchu* jsou uspořádány, napojeny na konci – 3 *hřebene zápěstí* (pectinis manus) – 4 *mozku kostní dřevě* (medulla); *pro hustost podstaty* pro hustotu tkáně – 5 *kakž koli ačkoli* – 6 *v svrchní a menší kosti předloktie*: ve vřetenní kosti; *znamenitý* patrný – 7 *v spodní a větší*: v loketní kosti; *ředkost neb pichavost říd-kost* nebo pórovitost; *v němžlo v čemž, kdež* – 8 *mokrost* vlhká hmota; *drží místo mozku* nahrazuje kostní dřevě (podle lat. tenet locum medulle)

9 *kosti chřbetnie neb nicí pěstné* kosti hřbetní nebo dolní pěstní, tj. kosti záprstní, počítané bez palce (ossa pectinis) – 11-12 *kost prvá palce*: první článek palce, patřící mezi kosti záprstní – 12 *na přehbi* na ohbí – 13 *slušnější lépe*

15 *vazadly vazy, šlachami* (ligamentis) – 16 *vazby vazy; žilny* (dále též *žiliny*) nervy (nervi); ještě nejsou odlišeny od svalů; *od šesté sudy žilin* od šestého páru nervů (míšních) – 17 *chřbetnice šijné páteře* (spondilium colli); *z koncov* z výběžků – 18 *struny* snopce svalové (chorde); *jedna jest velická prostřed paže*: míněny svaly dvou-

hlavý a trojhlavý – 19 v straně domácí na vnitřní straně paže (in parte domestica) – 20 na straně divoké na vnější straně paže (in parte silvestri); se dělé oddělují se – 21 druhá žilna: méně svaly předloktí – 22 se chýlí směruje; jestli ztažena sahá

25 po žilnách neb cévách po svalech (post musculos); žíly zevní i skryté žíly povrchové i hluboké (vene manifeste et occulte) – 26 od žíly podpažní: jde o hlubokou žílu podpažní (a vena asellari) – 27 zevně se objevuje se, vychází na povrch – 28 žíla hlavie: jde o žílu na paži a předloktí (cephalica) – 30 pro přibuznost pro souvislost; jiná zřejmá jiná povrchová, tj. žíla pažní – 31 a po zevnitřnie a to (až) po vnější; povraz provaz, tj. podle vzhledu (funis) – 33 jiná žíla: tj. žíla na předloktí – 34 mezi prst prstenný a najmenší mezi prsteník a malíček (inter anularem et auricularem digitum) – 34-35 spasenka neb plicnice neb slezenice: žíla na hřbetu ruky (salvatella seu epatica vel splenetica), podle tehdejších názorů související s plicemi a slezinou – 37 brunátná neb černá neb obecná neb mateřina: žíla v ohbí lokte (purpurea vel nigra vel communis) – 38 stranám vyšším i nižším horním i dolním částem těla – 39 cévky tepny (arteria); zevně neb t: jnu povrchovou nebo hlubokou – 40 z cév z svalových vláken (ex musculus); z složení žilami a cévkami ze spojení svalových vláken s žilami a tepnami (musculus sic compositis cum venis et arteriis) – 41 z díelův žilín čitiedlných z částí citlivých vláken, tj. nervů (cum partibus nervorum sensibilibium) – 42 kuože spodnie podkožní vazivo (pellis); sú oděny jsou pokryty – 43 činí se... čitiedlná stává se citlivou; kuože svrchnie zevnitřnie kůže povrchová vnější, tj. pokožka (pellis exterior) – 44 údové zevní povrchová ústrojí

RHAZESOVO RANNÉ LÉKAŘSTVÍ

Bohaté zkušenosti slavného perského lékaře Muhameda Ebn Sacharjah Abubekr Arrasiho (Rhazes, kolem 850 až kolem 920 n. l.) zprostředkovala evropské medicíně proslulá lékařská škola v jihofrancouzském Montpellieru ve 12. století. Rhazesovu lékařskou nauku tu přednášel a sepsal Vilém Roger de Cogenis, řečený Vilém Burgundský († 1180). Jeho výklady Rhazes se staly základem pro rozšíření Rhazesova učení i do jiných zemí. Do češtiny byly Vilémovy výklady přeloženy a poněkud upraveny v první polovině 15. století. Obsahují návody k léčení nejružnějších zranění a onemocnění.

Ze spisu vybíráme souhrnná pojednání o léčení otevřených ran (1. kapitola 1. dílu) a o pouštění žilou (34. kapitola 1. dílu).

O RÁNĚ

Bývá druhy rána, jenž jest rozpuštění celosti těla, nebo na kosti slóve zlomenie, nebo tvrdé věci se lámají, na hlavě bez zlomenie lbi mečem, palicí neb kamenem, tak však, že nenie s bázní; nebo jestliže by se bál o zlomení lbi, tehda by rána nad tiem neměla býti zavřiena, až by dřieve 5 leb byla napravena.